

KAROLO 3

Kafa o ka kopang ka gone go
bona tshedimosetšo

Karolo eno e akaretsa dilo tse di latelang:

3.1 Mefuta ya kopo

3.2 Dituediso tse di amanang le go dira dikopo

3.3 Seabe sa Motlhankedi wa Tshedimosetso

3.4 Dikgato tsa semolao

3 Nka dira jang kopo ya PAIA?

Kopo ya go newa tshedimosetso e ka romelwa go setlamo sa puso le sa poraefete. Motho yo o dirang kopo o bidiwa “mokopatshedimosetso”. PAIA e tlhalosa ditsela tse di farologaneng tsa go newa tshedimosetso go tswa go setlamo sa puso kgotsa sa poraefete. Go tshwanetse ga dirisiwa diforomo tse di tshwanetseng fa go kopiwa tshedimosetso. Diforomo di ka bonwa go PAIA.

MOFUTA WA SETLAMO	FOROMO YA PAIA	KAROLO YA PAIA
Setlamo sa puso	Foromo ya A	Karolo 18
Setlamo sa poraefete	Foromo C	Karolo 53

Go tshwanetse ga nna le diforomo mo diwebosaeteng tsa ditheo tsa puso le tsa poraefete. Gape di ka bonwa kwa ofising nngwe le nngwe ya porofense ya Khomišine ya Ditshwanelo tsa Batho ya Aforikaborwa, le mo webosaeteng mo atereseng ya www.sahrc.org.za.

3.1 Ke mang yo o ka dirang kopo ya PAIA?

Motho ope fela o letleletswe go dira kopo go ya ka PAIA. Mokopatshedimosetso e ka nna:

Motho wa tlhago

- » motho yoo ga a tlhoke go bo e le moagi wa Aforikaborwa kgotsa monni wa AforikaBorwa

KGOTSA

Mankge mo go tsa molao

- » jaaka kgwebo kgotsa mokgatlho

KGOTSA

Motho yo o tsayang kgato mo boemong jwa motho wa tlhago kgotsa yo e leng mankge mo go tsa molao

Mokopatshedimosetso o na le tshwanelo ya go newa direkoto tse di nang le tshedimosetso ya poraefete ka mokopatshedimosetso ka boene, kgotsa ka motho yo a dirang kopo mo boemong jwa gagwe.

Setlamo sa puso se lejwa e le mankge mo go tsa molao e bile se ka nna sa dira kopo ya go newa direkoto tse di tshwerweng ke ditlamo tsa poraefete, fa fela setlamo sa puso se (1) dira gore setšhaba se solegelwe molemo le (2) fa direkoto di tlhokwa go diragatsa kgotsa go sireletsa ditshwanelo tse e seng tsa setlamo sa puso.

Go botlhokwa go ela tlhoko gore, ka mo go kgethegileng, PAIA ga e laele mafapha a puso (go akaretsa le makala a bosetšhaba, a porofense le a mmasepala), le motho ope fela kgotsa setheo se se nang le taolo kgotsa se se diragatsang maikarabelo go ya ka Molaotheo, (jaaka Ofisi ya Khomišine ya Ditshwanelo tsa Batho ya Aforikaborwa le Ofisi ya Mosireletsi wa Setšhaba), kgotsa molaotheo wa porofense (jaaka Boto ya Laesense ya Bojalwa ya kwa Kapa Bophirima), go romela dikopo tsa PAIA kwa ditheong tsa puso.

3.1.1 Nka tlatsa jang foromo ya kopo ya PAIA?

Kopo ya go newa tshedimosetso e e tshwerweng ke setlamo sa poraefete kgotsa sa puso e dirwa ka go tlatsa foromo ya kopo ya PAIA le go e romela kwa setlamong se se maleba. Kopo ya PAIA e tshwanetse go romelwa go Motlhankedi wa Tshedimosetso, Motlatsamotlhankedi wa Tshedimosetso kgotsa go Tlhogo ya setlamo sa puso kgotsa sa poraefete, mme e tshwanetse go dirisa dintlhakgokagano tse di nepagetseng tse di mo nakong.

Mo godimo ga go tlamela ka dintlha tsa setlamo se se maleba, foromo ya kopo ya PAIA e e tshwanetseng go dirisiwa e akaretsa dilo tse di latelang:

TSHEDIMOSETSO YA PAIA YA BO 2000	
Dintlha tsa mokopatshedimosetso	Tshedimosetso e e lekaneng ka mokopatshedimosetso go dira gore go nne motlhofo go tlaola mokopatshedimosetso, go akaretsa le dintlhakgokagano tsa mokopatshedimosetso: aterese ya poso, aterese ya imeile, fekese le /kgotsa nomore ya mogala mo Aforikaborwa.
Dintlha tsa rekoto e e kopiwang	Tshedimosetso e e lekaneng ka rekoto go dira gore go nne motlhofo go e tlaola. Go ka nna ga dirisiwa pampiri e nngwe gape go tlhalosa kopo ka botlalo, fa fela pampiri nngwe le nngwe e go okeditsweng kay one e saenilwe le go tshwaraganngwa le foromo ya kopo.
Sebopego se rekoto e kopiwang go bonwa e le mo go sone	Tlhaloso ya sebopego kgotsa mokgwa o rekoto e tshwanetseng go ntshiwa e le ka one kgotsa go bonwa ka one.
Mokgwa wa go itsise mokopatshedimosetso ka go newa tshedimosetso	Mokgwa wa go itsise mokopatshedimosetso ka tshwetso ya go mo naya kopo kgotsa go gana ka yone.
Puo e e tlhophilweng	Fa go romelwa kopo go setlamo sa puso, go tshwanetse ga umakiwa puo e go eletswang gore rekoto e ntshiwa ka yone.
Maemo a motho yo o neilweng taolo yo o dirang kopo	Fa kopo e dirwa mo boemong jwa mongwe o sele, go tshwanetse ga ntshiwa bosupi jwa maemo a motho yo o dirang kopo eo (yo o bidiwang motho yo o neilweng taolo).
Tshwanelo e go tshwenyegwang ka yone	Fa go dirwa kopo e e yang go setlamo sa poraefete, mokopatshedimosetso o tshwanetse go tlhalosa tshwanelo e e amegang le go tlhalosa gore ke eng fa rekoto e tlhokwa gore go diragadiwe kgotsa go sirelediwe tshwanelo eo.

Bakopatshedimosetso ba ba sa kgoneng go buisa le go kwala ba ka dira kopo ka molomo e e yang go Motlhankedi wa Tshedimosetso kgotsa Motlatsamotlhankedi wa Tshedimosetso wa setlamo sa puso, yo o nang le boikarabelo jwa go tlatsa Foromo A mo boemong jwa mokopatshedimosetso.

3.1.2 A go na le mokgwatsamaiso o o tshwanetseng go latelwa fa go dirwa kopo ya PAIA?

Mokopatshedimosetso o tshwanetse go newa direkoto tse a di kopileng fa fela a dirile dilo go ya ka dipatlalafalo tsa mokgwatsamaiso o o latelang:

Kopo ya PAIA e tshwanetse go direlwa mo foromong e e siameng (Foromo A ya ditlamo tsa puso, Foromo C ya ditlamo tsa Poraefete), mme e romelwe go Motlhankedi wa Tshedimosetso kgotsa go Motlatsamotlhankedi wa Tshedimosetso wa setlamo sa puso kgotsa sa poraefete.

Foromo ya kopo ya PAIA e tshwanetse go romelwa ka seatla, ka poso, ka fekese kgotsa e ka romelwa ka imeile kwa setlamong sa puso kgotsa sa poraefete se kopo e rometsweng kwa go sone.

Direkoto tse di kopilweng ga di na mabaka a go ka ganwa ka tsone a a ka fa tlase ga PAIA.

3.2 Ditshenyegelo tsa go dira kopo ya PAIA ke bokae?

Bakopatshedimosetso ba kopiwa go duela tuediso fa ba kopa go newa direkoto go tswa go setlamo sa puso le sa poraefete.

Tuediso ya go kopa direkoto go tswa go setlamo sa puso ke R35, mme tuediso ya go kopa direkoto go tswa go setlamo sa poraefete ke R50.

Go botlhokwa go ela tlhoko gore bakopatshedimosetso ba ba kopang go newa tshedimosetso ya bone ka namana ba robotswe gore ba se ka ba duela tuediso; le fa go ntse jalo, ba sa ntse ba kopiwa go duela tuediso ya go di newa.

Badirakopo ba ba amogelang ka fa tlase ga R14 712 ka ngwaga (fa a sa nyala/nyalwa) le R27 192 ka ngwaga (fa a nyetse/nyetswe kgotsa a nna le molekane wa botshelo jotlhe), GA BA DUEDISIWE tuediso ya go di newa.

3.2.1 Ditshenyegelo tsa go newa direkoto go ya ka PAIA ke bokae?

Badirakopo gape ba kopiwa go duela dituediso tsa go newa direkoto tsa ditlamo tsa puso le tsa poraefete. Tuediso eno ke ya ditshenyegelo tsa go batlwa ga rekoto le go dira khopi ya yone.

Dituediso tsa go newa direkoto tsa ditlamo tsa puso ke:

TIRO	TUEDISO
Khopi ya Tsebe nngwe le nngwe ya A4	Disente tse 60
Go porintat tsebe nngwe le nngwe ya A4	Disente tse 40
Khopi mo teng ga CD	R40
Go tlhagisa ditshwantsho gape di bo di kgona go bonwa mo tsebeng nngwe le nngwe ya A4	R22
Go bona khopi e e nang le ditshwantsho	R60
Mafoko a a tlantsweng a a gatisitsweng ka segatisamantswe mo tsebeng nngwe le ngwe ya A4	R12
Khopi ya mafoko a a gatisitsweng ka segatisamantswe	R17
Go batla rekoto le go baakayetsa go e senola	R15 ka ura kgotsa bontlhanngwe jwa yone, kwantle ga ura ya ntlha, e tlhoka go duelelwa go batla rekoto le go baakanngwa ga yone

Dituediso tsa go newa direkoto tsa setlamo sa poraefete ke:

TIRO	TUEDISO
Khopi ya Tsebe nngwe le nngwe ya A4	R1.10
Go porintat tsebe nngwe le nngwe ya A4	Disente tse 75
Khopi mo teng ga CD	R70
Go tlhagisa ditshwantsho gape di bo di kgona go bonwa mo tsebemh nngwe le nngwe ya A4	R40
Go bona khopi e e nang le ditshwantsho	R60
Mafoko a a tlantsweng a a gatisitsweng ka segatisamantswe mo tsebeng nngwe le ngwe ya A4	R20
Khopi ya mafoko a a gatisitsweng ka segatisamantswe	R30
Go batla rekoto le go baakayetsa go e senola	R30 ka ura kgotsa bontlhanngwe jwa yone, kwantle ga ura ya ntlha, e tlhoka go duelelwa go batla rekoto le go baakanngwa ga yone

Mokopatshedimosetso o tshwanetse ga duela dituediso tsa poso tsa go tlisediwa direkoto tsa kwa a nnang gone ke setlamo sa puso le sa poraefete.

Dintlha tse di sa akarediweng

Fa Motlhankedi wa Tshedimosetso, Motlatsamotlhankedi wa Tshedimosetso, kgota Tlhogo ya setlamo sa puso/ poraefete a akanya gore go kokoangwa le go tlhagisiwa ga ditokomane go tlile go tsaya nako e telele go feta diura di le thataro, o tshwanetse go bolelela mokopatshedimosetso, (ka kitsiso ya semmuso), gore o tshwanetse go duela nngwe-tharong ya tuediso pele jaaka dipositi.

Fa rekoto e sa ntshiwe e le ka sebopego se mokopi a e kopang e le ka sone, tuediso ya go e newa e mokopatshedimosetso a e duedisiwang ga e a tshwanela go feta tuediso e a neng a tla e duedisiwa fa a ne a ka newa rekoto eo ka sebopego se a e kopileng e le ka sone. Mme molao ono ga o dire fa e kopiwa ka sebopego se sengwe se sele ka gone tshedimosetso e tshwanetse go ntshiwa mo rekotong.

Fa mokopatshedimosetso a sa kgone go buisa, a sa kgone go bona kgotsa go utlwa rekoto e le ka sebopego se setlamo sa puso se e tshwereng e le ka sone ka ntlha ya bogole, setlamo sa puso se kopiwa gore se ntshe rekoto eo ka sebopego se modirakopo a tla kgonang go e dirisa se le ka yone. Tuediso e mokopatshedimosetso a e dudedisiwang ga e a tshwanela go feta tuediso e a ka bong a e duedisitswe fa a ne a ka newa rekoto eo.

3.3 A Motlhankedi wa Tshedimosetso a ka nthusa go dira kopo ya PAIA?

Fa kopo ya PAIA e romelwa go setlamo sa puso, Motlhankedi wa Tshedimosetso kgotsa Motlatsamotlhankedi wa Tshedimosetso o tshwanetse go go thusa moo o tlhokang thuso gone ya go tlatsa diforomo tsa PAIA.

Motlhankedi wa Tshedimosetso o tshwanetse go go naya thuso mahala.

MOTLHANKEDI WA TSHEDIMOSETSO	MOTLHANKEDI WA TSHEDIMOSETSO
Go thusa mokopatshedimosetso go tlatsa Foromo ya PAIA	Fa kopo ya PAIA e sa fitlhelele dikopo tsotlhe tse di tlhomilweng tse di tlhalosiwang mo teng ga PAIA le mo foromong, Motlhankedi wa Tshedimosetso kgotsa Motlatsamotlhankedi wa Tshedimosetso GA A A TSHWANELA go gana kopo. Mo boemong jwa moo, Motlhankedi wa Tshedimosetso o tshwanetse go bolelela mokopatshedimosetso, ka lekwalo, gore ga a kgone go mo naya kopo ya gagwe ka gone e sa felela, le go ithaopela go thusa mokopatshedimosetso go dira diphetogo tse di tlhokegang mo foromong. Fa mokopatshedimosetso sa arabe lekwalo la gagwe kgotsa a sa baakanye foromo mo lobakeng lo lo lekaneng sentle lwa nako, Motlhankedi wa Tshedimosetso a ka nna a gana go mo naya kopo.
Naya mokopatshedimosetso tshedimosetso e e maleba fa go kgonega	Fa e le gore go tla kgonega go dira jalo, Motlhankedi wa Tshedimosetso o tshwanetse go naya mokopatshedimosetso tshedimosetso epe e nngwe e e tshwerweng ke setlamo sa puso e le yone e tsamaisanang le kopo, le fa direkoto tsa yone e ne e se karolo ya kopo e e dirilweng kwa tshimologong.
Go fudusa kopo	Fa kopo ya PAIA e romelwa go setlamo se e seng sone sa puso, Motlhankedi wa Tshedimosetso wa setlamo seo o tshwanetse go fudusetsa kopo eo kwa setlamong se se tshwanetseng sa puso mo malatsing a le 14 morago ga a sena go amogela kopo e bile o tshwanetse go itsise modirakopo ka nchudiso eo ka lekwalo.

<p>Malatsi a le 30 a go araba kopo</p>	<p>Kopo ya PAIA e tshwanetse go arabiwa ke setlamo sa puso le sa poraefete mo malatsing a le 30 morago ga go amogela kopo. Motlhankedi wa Tshedimosetso a ka nna a kopa go okelediwa nako ka lobaka lo lo sa feteng malatsi a mangwe a le 30, ka ntlha ya mabaka a a rileng, mmogo le kopo e e akaretsang</p> <p>(1) ditokomane tse di ntsi thata, (2) go ikgolaganya le ditlamo tse dingwe tsa puso kgotsa tsa poraefete, (3) kgotsa fa mokopatshedimosetso a ntshitse nako e e oketsegileng ka lekwalo. Go letleletswe gore kopo nngwe le nngwe ya PAIA e okelediwe nako gangwe fela.</p>
<p>Go ntshiwa ga rekoto kgotsa go gana ka yone</p>	<p>Boikarabelo jwa Motlhankedi wa Tshedimosetso ke go naya mokopatshedimosetso direkoto kgotsa go gana ka tsone. Mokopatshedimosetso o tshwanetse go romelwa tshwetso eno ka lekwalo.</p>
<p>Sebopego se rekoto e ntshiwang e le ka sone, go e newa le dikgato tsa semolao</p>	<p>Fa kopo ya PAIA e dumelwa, Motlhankedi wa Tshedimosetso o tshwanetse go bolelela mokopatshedimosetso gore rekoto e tla ntshiwa e le ka sebopego sefe le gore tuediso ya go e newa ke bokae, e e tshwanetseng go duelwa fa a sena go newa rekoto eo. Gape kitsiso e tshwanetse go itsise mokopatshedimosetso gore o na le tshwanelo ya go tlatlhela boikuelo jwa mo teng ga setheo le kwa kgotlatshekelong kgatlhanong le tuediso ya go newa rekoto kgotsa kgatlhanong le sebopego se rekoto e tla ntshiwang e le ka sone. Mo godimo ga moo, gape kitsiso e tshwanetse go tlamela ka tshedimosetso e e ka ga nako e ka yone boikuelo kgotsa kgetsi kwa kgotlatshekelong e tshwanetseng go tlatlhelwa ka yone mmogo le mokgwatsamaiso o o tshwanetseng go latelwa fa go dirwa jalo.</p>
<p>Go gana kopo</p>	<p>Fa kopo ya PAIA e ganwa, kitsiso e e yang go mokopatshedimosetso e tshwanetse go nna le mabaka la go gana ka yone, a a tshwanetseng go tshagediwa ke ditaelo tsa PAIA. Jaaka ka sebopego se rekoto e ntshiwang e le ka sone kgotsa go e newa mmogo le tuediso ya go e newa, kitsiso e tshwanetse go naya mokopatshedimosetso tshedimosetso malebana le tshwanelo ya gagwe ya go dira boikuelo kgatlhanong le tshwetso e e dirilweng kgotsa go tlatlhela kgetsi kwa kgotlatshekelong.</p>
<p>Go diegisa go ntshiwa ga rekoto</p>	<p>Motlhankedi wa Tshedimosetso a ka nna a dira tshwetso ya go diegisa go gololwa ga rekoto gore e newe mokopatshedimosetso go ya ka Karolo 24 ya PAIA, fa boikaelelo jwa rekoto eo e le go phasaladiwa mo malatsing a le 90 kgotsa molao o batla gore rekoto eo e phasaladiwe mme e sa ntse e tla batliwa.</p>

PAIA e tthalosa mo go Karolo 23 (ya setlamo sa puso) le 55 (ya setlamo sa poraefete) gore fa Motlhankedi wa Tshedimosetso a sa kgone go bona direkoto tse di kopilweng, kgotsa fa go dumelwa gore ga di ise di ke di nne gone, morago ga go tihomamisa gore go tserwe dikgato tsotlhe tsa go batla direkoto, Motlhankedi wa Tshedimosetso o tshwanetse go romelela mokopatshedimosetso afitafiti go mo itsise gore direkoto tse a di batlang ga di ise di ke di nne gone kgotsa ga di bonwe. Afitafiti e tshwanetse go nna le dintlha ka botlalo.

3.4 Ke ditharabololo dife tsa semolao tse ke ka di dirisang fa kopo ya me ya PAIA e ganwa?

Mokopatshedimosetso o na le tshwanelo ya go tsaya dikgato tsa semolao kgatlhaong le Motlhankedi wa Tshedimosetso, Motlatsamotlhankedi wa Tshedimosetso, kgotsa Tlhogo ya setlamo sa puso kgotsa sa poraefete fa Motlhankedi wa Tshedimosetso a dirile tshwetso ya:

- » Go gana gore o newe rekoto
- » Go oketsa nako ya go arabiwa ga kopo ya gago
- » Go go duedisa tuediso ya kopo kgotsa tuediso ya go newa rekoto
- » Gore o newe rekoto e le ka sebopego se se farologaneng le se e kopilweng e le mo go sone go tloga kwa tshimologong.

Karolo eno e tla tlhalosa dikgato tsa semolao tse bakopatshedimosetso ba ka di tsayang ba ba batlang go dira boikuelo kgatlhanong le tshwetso ya Batlhankedi ba Tshedimosetso.

3.4.1 Dikgato tsa Semolao kgatlhanong le Ditlamo tsa Puso

Fa mokopatshedimosetso a sa itumelela tshwetso e e dirilweng ke Motlhankedi wa Tshedimosetso wa setlamo sa puso, mokopatshedimosetso o na le tshwanelo ya go tlhatlhela boikuelo jwa mo teng ga setheo. Boikuelo jwa mo teng ga setheo bo akaretsa motho yo o mo maemong a a kwa godingwana yo o tlhatlhobang tshwetso ya Motlhankedi wa Tshedimosetso le go swetsa ka gore a o dirile tshwetso e e siameng. Fa motho yo o mo maemong a magolwane a amogela tshwetso ya Motlhankedi wa Tshedimosetso, boikuelo jwa mo teng ga setheo ga bo kitla bo amogelwa mme tshwetso ya ntlha malebana le kopo ya PAIA ga e kitla e fetolwa. Fa motho yo o mo maemong a magolwane a sa amogele tshwetso ya Motlhankedi wa Tshedimosetso, boikuelo bot la amogelwa mme tshwetso ya ntlha malebana le kopo ya PAIA e tla fetolwa.

Go botlhokwa go ela tlhoko gore o ka tlhatlhela boikuelo jwa mo teng ga setheo fela kwa mafapheng a puso a bosetšhaba, a porofense le a mmasepala. Ditlamo tse dingwe tsa puso ga di na mokgwatsamaiso wa go tlhatlhelwa ga boikuelo jwa mo teng ga setheo.

Lekgotlatoropo la Cape Town ke sekai sa puso ya mmasepala e go ka tlhatlhelwang boikuelo jwa mo teng ga setheo kgatlhaong le yone. Letlole la Dikotsi tsa Tsela ke sekai sa setlamo sa puso se e seng karolo ya lefapha la bosetšhaba, la porofense kgotsa la pusoselegae, ka gonne lone le tlhomilwe ke kgotlatheomoao (Molao wa Letlole la Dikotsi tsa Tsela), mme ka jalo boikuelo jwa mo teng ga setheo ga bo ka ke jwa tlhatlhelwa kgatlhaong le mafapha ano.

3.4.1.1 Ke mang yo o ka tlhatlhelang boikuelo mo teng ga setlamo?

Mokopatshedimosetso yo o dirang kopo ya PAIA e e yang kwa lefapheng la bosetšhaba, la porofense kgotsa kwa setlamong sa puso sa mmasepala mme kopo ya gagwe e bo e ganwa o na le tshwanelo ya go tlhatlhela boikuelo jwa mo teng ga setheo. Bo dirwa ka go tlatsa Foromo B ya PAIA le go e tlatsa le lefapha la bosetšhaba, la porofense kgotsa le setlamo sa puso sa mmasepala. Khopi ya Foromo B e ka bonwa mo webosaeteng ya ditlamo tse di maleba mme gape di ka bonwa kwa ofising nngwe le nngwe ya Khomišine ya Ditshwanelo tsa Batho ya Aforikaborwa.

Fa boikuelo jwa mo teng ga setheo bo ama motho ope yo o sa amiweng ke kgang eno ka tlhamalalo, setlamo sa puso se se amogetseng boikuelo jwa mo teng ga setheo se na le boikarabelo jwa go ikgolaganya le maloko a mangwe a a sa amiweng ka tlhamalalo ke kgang eno. Dipatlafalo tsa go ntsha kitsiso le dingongorego di tshwana fela le tsa go ntsha kopo ya ntlha ya PAIA.

Batho ba ba sa amiweng ke kgang eno ka tlhamalalo le bone ba letlwa go tlhatlhela boikuelo jwa mo teng ga setheo kgatlhano le tshwetso e e dirilweng ke setlamo sa puso ya gore mokopatshedimosetso a newe rekoto e e kgethegileng.

3.4.1.2 Oka tlhatlhela boikuelo mo teng ga setlamo leng?

Mokopatshedimosetso a ka nna a tlhatlhela boikuelo jwa mo teng ga setheo kgatlhano le tshwetso e e dirilweng ya setlamo sa puso ka ntlha ya mabaka a a latelang:

- » Fa mokopatshedimosetso a sa kgotsofalela tuediso e e batliwang ya kopo.
- » Fa mokopatshedimosetso a sa kgotsofalela tshwetso ya gore setlamo sa puso se okelediwe nako ka malatsi a le 30 a go araba kopo.
- » Fa mokopatshedimosetso a sa kgotsofalela gore sebopego se direkoto di ntshitsweng di le ka sone ga se tshwane le sebopego se se kopilweng, e bile mokopatshedimosetso a dumela gore ga e kitla e nna bothata gore setlamo sa puso se mo neye direkoto tseo ka sebopego se a se eletsang.

3.4.1.3 Nka dira jang boikuelo jwa mo teng ga setlamo?

Boikuelo jwa mo teng ga setheo bo tshwanetse go tlhatlhelwa ke mokopatshedimosetso mo tsamaong ya malatsi a le 60 morago ga go ganwa ga kopo ya gagwe ya ntlha ya PAIA. Seno se dirwa ka go tlatsa Foromo B le go e romela go lefapha la bosetšhaba, la porofense kgotsa le la puso ya mmasepala.

Puso ya bosetšhaba	Fa kopo ya PAIA e ne e rometswe go lefapha la bosetšhaba, mokopatshedimosetso a ka nna a tlhatlhela boikuelo jwa mo teng ga setheo kwa go Tona ya lefapha leo.
Puso ya Porofense	Fa kopo ya PAIA e ne e rometswe go lefapha la porofense, mokopatshedimosetso a ka nna a tlhatlhela boikuelo go Leloko la Khansele ya Bakhuduthamaga ya lefapha.
Puso ya Mmasepala	Fa kopo ya PAIA e ne e rometswe go lefapha la mmasepala, mokopatshedimosetso a ka nna a tlhatlhela boikuelo jo bo yang go rroropop wa mmasepala, kgotsa go sebui sa mmasepala, kgotsa go motho ope yo mongwe yo o tlhomilweng ke Khansele ya Mmasepala ya mmasepala oo.

Foromo B e romelwa kwa go ene Motlhankedi wa Tshedimosetso/Motlatsamotlhankedi wa Tshedimosetso yo o ganneng kopo ya ntlha, yo morago ga moo a tla kopiwang go e romela go motho yo o mo maemong a magolwane.

ELA TLHOKO

Fa boikuelo bo batla gore kitsiso e newe motho yo mongwe o sele yo o sa amegeng mo go seno ka tlamalo (k.g.r. fa tshedimosetso e na le tshedimosetso ya poraefete ka motho yo mongwe, le tshedimosetso ya khupamarama, tshedimosetso e e kgethegileng ya kgwebo, le tshedimosetso ya patlisiso ka motho o sele yo o sa amiweng ke kgang eno ka tlhamalalo), boikuelo bo tla tshwanelwa ke gore bo tlhatlhelwe mo malatsing a le 30 a morago ga go ntshiwa ga kitsiso.

Mokopatshedimosetso o tshwanetse go tlatlhela boikuelo jwa mo teng ga setheo jo bo yang go Motlhankedi wa Tshedimosetso wa setlamo se se maleba ka poso, ka fekese kgotsa ka imeile.

Boikuelo jwa mo teng ga setheo bo tshwanetse go nna le setlhogo sa boikuelo jwa mo teng ga setheo, mabaka a a tshegetsang boikuelo, le go akaretsa tshedimosetso epe e nngwe e e maleba e e itsiweng ke motho yo o tlatlhelang boikuelo.

Fa mokopatshedimosetso a ka rata go itsisiwe tshwetso ka boikuelo jwa mo teng ga setheo ka mokgwa o sele, (mo godimo ga go itsisiwe ka lekwalo), o tshwanetse go tlhalosa mokgwa o a o eletsang le go ntsha tshedimosetso epe e e tlhokegang.

3.4.1.4 Go tweng fa boikuelo jwa mo teng ga setlamo bo tlatlhelwa morago ga letlha le le beilweng la go bo tlatlhela le sena go feta?

Fa boikuelo jwa mo teng ga setheo bo tlatlhetswe fa lobaka lwa malatsi a le 60 lo sena go feta, setlamo sa puso se se maleba se tshwanetse go amogela boikuelo fa go bontshitswe lebaka le le utlwalang la go bo bo tlatlhetswe morago ga nako. Fa setlamo sa puso se se maleba se sa amogele go tlatlhelwa ga boikuelo jwa mo teng ga setheo morago ga nako, se tshwanetse go naya motho yo o tlhathetseng boikuelo joo lebaka.

3.4.1.5 Dituediso tsa maikuelo a mo teng ga setlamo ke bokae?

Mokopatshedimosetso yo o dirang boikuelo jwa mo teng ga setheo o kopiwa go duela tuediso e e batlegang, fa e le teng. Fa tuediso ya go dira boikuelo joo e duelwa ka nako ya fa bo tlatlhelwa, tshwetso ka boikuelo e ka nna ya diegisiwa go fitlha fa go sena go duelwa.

A KE KA TLHATLHELA KOPO KWA KGOTLATSHEKELONG KGATLHANONG LE TSHWETSO YA SETLAMO SA PUSO?

Ee. Fa mokopatshedimosetso a sa atlega ka go tlatlhela ga gagwe boikuelo jwa mo teng ga setheo kgatlanong le setlamo sa puso, kgotsa fa setlamo sa puso se ganne go amogela go tlatlhelwa ga boikuelo jwa mo teng ga setheo morago ga nako, kgotsa fa e le gore mokopatshedimosetso o ne a hutsafaditswe ka tsela epe ke tshwetso e e dirilweng ke setlamo sa puso, mokopatshedimosetso a ka nna a tlatlhela boikuelo kwa kgotlatshekelong go bona thuso ka go tlatlhela kopo mo mo tsamaong ya malatsi a le 180 morago ga go amogela tshwetso (go ya ka katlholo ya Kotlatshekelo ya Molaotheo - go bona tshedimosetso go ya pele, leba fa tlase). Mokopatshedimosetso kgotsa motho ope o sele yo o sa amiweng ke kgang eno ka tlhamalalo a ka nna a tlatlhela kgetsi kwa kgotlatshekelong morago ga fa thulaganyo ya boikuelo jwa mo teng ga setheo e sena go konelwa.

3.4.2 Dikgato tsa Semolao kgatlanong le Ditlamo tsa Porafete

Fa mokopatshedimosetso a sa kgotsofalela tshwetso e e dirilweng ke tlhogo ya setlamo sa poraefete, ka sekai ya go gana go newa tshedimosetso, go duedisiwa tuediso ya go newa tshedimosetso, kgotsa ya go oketsa lobaka lwa nako e karabo e tshwanetseng go ntshiwa ka lone, mokopatshedimosetso a ka nna a tlatlhela kopo kwa kgotlatshekelong go bona thuso mo tsamaong ya malatsi a le 180 morago ga go amogela tshwetso (go ya ka katlholo ya Kotlatshekelo ya Molaotheo - go bona tshedimosetso go ya pele, leba fa tlase) e e mo hutsafaditseng. Tshwetso ya setlamo sa poraefete e tla sekasekwa ke kgotlatshekelo mme tshwetso e tla dirwa ke dikgotlatshekelo gore a tshedimosetso e ntshiwe kgotsa nnyaa.

BRUMMER V.TONA YA TLHABOLOLO YA LOAGO

Mo kgannyeng eno dikgotlatshekelo di kaile gore lobaka lwa kwa tshimologong lwa malatsi a le 30 ka fa tlase ga PAIA lo ka lone mokopatshedimosetso a ka nnang a tlhatlhela kopo kwa kgotlatshekelong fa a sa kgotsofalela tshwetso ya Motlhankedi wa Tshedimosetso lo ne lo sa lekana go ka direla mokopatshedimosetso tshiamiso. Ka jalo go ne ga dumelwa gore lobaka lwa malatsi a le 30 ga lo amogelesege le gore lo ne lo tshwanetse go okediwa gore e nne lwa malatsi a le 180. Tshwetso eno e a tlhaga mo teng ga Molao wa Tshireletso ya Tshedimosetso ya Poraefete o mo ntšha o o tlhalosang gore go na le lobaka lwa malatsi a le 180 a gore Bakopatshedimosetso ba romele ngongorego ya bone go lefapha la Go Laola Tshedimosetso, morago ga go dirisa thulaganyo ka botlalo ya PAIA ya go newa rekoto ya botho.

Dikgetsetsotlhetsediamananglegonewatshedimosetsodikareediwafapelega Kgotlatshekeloya Mmagiseterata jaaka kgotlatshekelo ya ntlha, jaaka go tlhalosiwa ka fa tlase ga karolo 79 ya PAIA le Dikgotlatshekelokgolo.

3.4.3 Go tla direga eng ka kgetse ya me kwa kgotlatshekelong?

Go na le diphelelo di le mmalwa tse di ka nnang tsa nna gone fa motho a isa kgetsi ya PAIA kwa kgotlatshekelong. Fa go sena go reediwa matlhakore oomabedi, moatlhodi yo o eteletseng kgetse pele o na le thata ya go ntsha taelo. E ka nna ya akaretsa taelo: (1) e e netefatsang, e e fetolang, kgotsa e e tlosang tshwetso ya setlamo sa puso kgotsa sa poraefete malebana le kopo ya PAIA; (2) e e kopang setlamo sa puso kgotsa sa poraefete go tsaya kgato e e rileng kgotsa go se tseye kgato e e rileng; (3) e e ntshang taelo ya kgotlatshekelo, taelo ya maikano, kgololo e e kgethegileng, kgotsa tuelo ya phimolakeledi; kgotsa (4) e ka kopa gore go duelwe ditshenyegelo tse di rileng.

KAROLO 4

Fa kopo ya go newa tshedimosetso e ka/e ka nna ya ganwa

Karolo eno e akaretsa:

- 4.1 Go boloka tshwanelo ya go newa tshedimosetso e lekalekane le ditshwanelo tse dingwe
- 4.2 Molao v mabaka a a itshetlegileng ka maemo a go gana ka tshedimosetso
- 4.3 Mabaka a go gana ka tshedimosetso a a kwadiwlang mo teng ga PAIA
- 4.4 Teko ya kgatlhego e setšhaba se nang le yone mo kgannyeng eno

4.1 Fa kopo ya go newa tshedimosetso e ka nna ya ganwa

Karolo eno e tla re naya dintlhakakaretso tsa fa go ganwa ka tshedimosetso ka fa tlase ga PAIA, le kaelo ya go dirisa melao e e letlang motlhankedi wa tshedimosetso go gana kopo. PAIA e na le mabaka a le 12 a go newa tshedimosetso go ka nnang ga ganwa ke motlhankedi wa tshedimosetso wa setlamo sa puso kgotsa sa poraefete, a mangwe a one e leng a a tlhomilweng ke molao mme a mangwe ke a a ikaegileng ka maemo (leba karolo 4.2. fa tlase go bona tshedimosetso go ya pele). Mo godimo ga moo, PAIA e tlhama polelwana ya semolao ya go bontsha kgatlhego ga setšhaba e e nnang botlhokwa go gaisa mabaka ape a go gana go newa tshedimosetso, fa kgatlhego ya setšhaba malebana le tshedimosetso e ka nna kgolo. (leba karolo 4.4 fa tlase go bona tshedimosetso go ya pele).

DINGWE	
MOLAOKAKARETSO	Tshwanelo ya go newa tshedimosetso e fitlhelwa mo teng ga Molaotlhommo wa Ditshwanelo wa Molaotheo wa Aforikaborwa e bile, gore tshwanelo eno e diragadiwe, go newa tshedimosetso go tshwanetse ga dirwa gangwe le gape.
FA MOLAO O SE KITLANG GO DIRISIWA GONE	Fela jaaka ditshwanelo tse dingwe tse dintsi tsa Molaotlhommo wa Ditshwanelo, tshwanelo ya go newa tshedimosetso e ka lekanyediwa kgotsa ya ganwa mo mabakeng mangwe. PAIA e tlhalosa mabaka a go gana ka tshedimosetso, le moo tshwanelo ya go newa tshedimosetso e ka nnang ya lekanyediwa.

4.2 Molao fa o bapisiwa le Tshwetso e e Ikaegileng ka Maemo ya go gana ka tshedimosetso

PAIA e tlhalosa gore mo maemong mangwe tshedimosetso ga e ka ke ya senolwa ke motlhankedi wa tshedimosetso. Ka bokhutshwane, mabaka a go bo tshedimosetso e ka se ka ya senolwa a amana le gore a go senolwa ga tshedimosetso go tla baka mathata go na le fa e sa senolwe. Ka jalo PAIA e tlhalosa mabaka a le somepedi a go bo motlhankedi wa tshedimosetso wa setlamo sa puso kgotsa sa poraefete a ka ganang go ntsha tshedimosetso ka one (mabaka ano a a 12 a tla tlhalosiwa mo karolong 4.3 fa tlase). Mangwe a mabaka ano a go sa ntshe tshedimosetso ke a a tlhomilweng ke molao, mo go rayang gore motlhankedi wa tshedimosetso ga a tshwanela go ntsha tshedimosetso fa lengwe la mabaka a go sa ntshe tshedimosetso le ka kgona go supywa. Mabaka a mangwe a go gana ka tshedimosetso ke a a ikaegileng ka maemo a a bonwang ke motlhankedi wa tshedimosetso. Seno se raya gore motlhankedi wa tshedimosetso a ka nna a senola tshedimosetso kgotsa a ka nna a se e senole. Ka jalo motlhankedi wa tshedimosetso o tshwanetse go dira tshwetso go ya ka maemo a gore a go senola tshedimosetso go tla baka mathata mo setšhabeng kgotsa go setlamo sa poraefete go na le fa e sa senolwa.

MELAO YA PAIA E E TSHWANETSENG GO ELWA TLHOKO...

Fa go gana ka tshedimosetso e le ka ntlha ya melao, PAIA e dirisa lefoko “tshwanetse”.

Fa go gana ka tshedimosetso e le ka ntlha ya maemo, PAIA e dirisa lefoko “ka nna”.

Gakologelwa: Jaaka Motlhankedi wa Tshedimosetso, o tshwanetse go leba dilo ka tsela e di ntseng ka yone fa o dirisa lebaka la go gana ka tshedimosetso. O se ka wa tsaya matlhakore. O se ka wa nna le tlhaolele le ka motlha!

4.3 Mabaka a go gana ka tshedimosetso

Jaaka go tlhalositswe fa godimo go na le mabaka a a farologaneng a ka one kopo ya tshedimosetso e ka nnang ya gangwa kgotsa e tshwanetseng go ganwa ke Motlhankedi wa Tshedimosetso wa setlamo sa puso kgotsa sa poraefete. Mabaka ano a mo go Kgaolo 4 ya Karolo 2 ya Setlamo sa Puso, le Kgaolo 4 ya Karolo 3 ya Setlamo sa Poraefete.

4.3.1 Go sireletsa tshedimosetso ya poraefete ya motho wa boraro

Motlhankedi wa Tshedimosetso wa setlamo sa puso kgotsa sa poraefete ga a tshwanela go letla motho go newa tshedimosetso ya poraefete ya motho wa tlhago, go akaretsa le ya motho yo o tlhokafetseng (*malebana le tlhaloso ya “motho wa tlhago” leba Mareo a a Mosola kwa godimo*). PAIA e tlhalosa gore, gore e kgone go sireletsa tshedimosetso ya poraefete ya motho wa boraro yo e leng motho wa tlhago, Motlhankedi wa Tshedimosetso o tshwanetse go lekola gore a go golola tshedimosetso e e kopiwang le go e naya mokopatshedimosetso ‘go ka fetola tsela e e sa tlhokegeng ya go senola tshedimosetso ya poraefete’ (*leba dikarolo 34 le 63 tsa PAIA*).

Karolo 1 ya PAIA e naya tlhaloso e e tesneletseng ya gore ke tshedimosetso efe e e leng “tshedimosetso ya poraefete”. E akaretsa tshedimosetso e e amanang le thobalano, go ima, le bodumedi, le go kwalelana le ba bangwe, DNA, dikgatisomenwana, le dikai tsa fa leina la motho le tlhaga mo direktong.

Gape Motlhankedi wa Tshedimosetso o tshwanetse go akanyetsa gore a tshedimosetso ya poraefete e e kopiwang ga e wele ka fa tlase ga ditlhopho tse di latelang tsa tshedimosetso ya poraefete e e ka senolwang.

- » Tshedimosetso ya poraefete ya motho yo o dirileng tumelelo ya gore tshedimosetso eno e golowe;
- » Tshedimosetso ya poraefete e e setseng e phasaladitswe;
- » Tshedimosetso ya poraefete ka ngwana yo o ka fa tlase ga dingwaga di le 18 e go senolwa ga yone go tla solegelang ngwana molemo, e mokopi wa yone e leng motlhokomedi wa ngwana (ke gore, motsadi kgotsa motlhokomedi);
- » Tshedimosetso ya poraefete ya motho yo o tlhokafetseng e e newang mokopi yo e leng wa losika lwa yo o tlhokafetseng, kgotsa yo o neilweng taolo eo (tumelelo e e kwadilweng) ke yoo wa losika lwa gagwe;
- » Tshedimosetso ya poraefete ya motho yo o tlhokafetseng yo o sa leng a tlhokafetse lobaka lo lo fetang lwa dingwaga di le 20;
- » Tshedimosetso ya poraefete ya motho yo e leng kgotsa yo o neng a le motlhankedi mo setlamo sa puso kgotsa sa poraefete yo tshedimosetso e amanang le maemo a gagwe jaaka motlhankedi.

PAIA e laela gore Batlhankedi ba Tshedimose tso ba Lefapha la Ditirelo Tsa Lekgetho la Aforikaborwa kgotsa South African Revenue Services (SARS) ba se ka ba senola tshedimose tso ya poraefete ya lekgetho le tshedimose tso ya lotseno, ntle le fa mokopatshedimose tso a kopa go newa tshedimose tso ya gagwe ka namana.

4.3.2 Go sireletsa tshedimose tso ya kgwebo ya motho wa boraro

Batlhankedi ba Tshedimose tso ba ditlamo tsa puso le tsa poraefete ba tshwanetse go gana ka tshedimose tso fa go golola tshedimose tso eo go ka bakela motho yoo wa boraro kgobalo mo kgwebong kgotsa mo go tsa ditšhelete ya kgwebo ya gagwe. PAIA e kwala lenaane la tshedimose tso e e latelang ya kgwebo e e ka se kang ya senolelwa Motlhankedi wa Tshedimose tso:

- » Diphiri tsa kgwebisano;
- » Tshedimose tso ya tsa ditšhelete, ya kgwebo, ya saense kgotsa ya setegeniki eo go ka diregang gore go senolwa ga yone go bakele kgwebo ya motho yoo wa boraro mathata;
- » Tshedimose tso e e neilweng motho wa boraro mo sephiring.

Le fa go na le molaokakaretso wa go sireletsa tshedimose tso ya khamphani, go tlhokega setlamo sa puso se se tla dirang dilo kwantle ga go fitlha sepe. Go na le maemo a mangwe a ka one go ka senolwang tshedimose tso ya kgwebo ya khamphani.

Dintlha tse PAIA e sa di akaretseng: Direkoto tsa motho wa boraro tse di nang le tshedimose tso e e amanang le tshireletse go ya setšhaba kgotsa dikotsi tse di ka tlhagelang tikologo di tshwanetse go gololwa, le fa go gololwa ga tshedimose tso e e ntseng jalo go ka nna ga bakela motho wa boraro bothata. Seno se emela tshedimose tso e e amang setšhaba (*leba karolo 4.4. fa tlase*).

4.3.3 Go sireletsa tshedimose tso ya khupamarama

PAIA e laela gore motlhankedi wa tshedimose tso o tshwanetse go gana ka rekoto fa e le gore go tlhagisa rekoto eo go tla bo go le kgalhanong le tumalano eo e dirilweng le motho wa boraro ya go boloka rekoto eo e le khupamarama.

4.3.4 Go sireletsa tshireletse go ya motho le thoto

Karolo eno e tlhalosa gore motlhankedi wa tshedimose tso o tshwanetse go gana ka rekoto fa go senolwa ga rekoto go ka lebelelwa gore go tla tsenya motho kgotsa thoto mo kotsing. Karolo eno e tlotla ka tshwanelo ya go boloka tshedimose tso ya poraefete ka gonne e amega ka botshelo jwa motho jwa poraefete le dithoto tsa bone.

4.3.5 Go sireletsa tshedimose tso mo dikgotlatshekelong

Boikaelelo jwa karolo eno ke go sireletsa tshedimose tso e e tlhokwang mo dikgotlatshekelong le ya go tlhoma melao. Karolo eno e tlotla ka melao e mengwe e e laolang ditlhopha tse di rileng tsa tshedimose tso. Malebana le karolo eno Molao wa Bokebekwa wa bo 51 wa ka 1977 o lejwa e le molao o o laolang direkoto tse di amanang le mekgwatsamaiso ya go duelela go ya go letela tshoko kwa ntle le mekgwatsamaiso e mengwe e e tlhomilweng. Gape, seno se amana le direkoto tse go tlhagisiwa ga tsone e leng tshiamelo. Ka mafoko a mangwe direkoto tse di se kitlang di newa ope o sele, kwantle ga motho yo o nang le tshiamelo ya go di newa, ka sekai mmueledi wa semolao yo o nang le tshiamelo ya go bo a na le motho ya a mmuelelang. Direkoto dipe tse di amanang le mmueledi wa semolao le yo a buelwang ke ene di sirelediwa ka fa tlase ga karolo 40 ya PAIA.

Le fa PAIA e tsa tsia go nna teng ga melao e mengwe e e amanang le go laolwa le go senolwa ga tshedimosetso le direkoto, mo maemong a mo go one molao o lekanyetsang tshwanelo ya go newa tshedimosetso go sa tshwanela e bile o thulanang le melaotheo ya go dira dilo kwantle ga go fitlha sepe le go sikara maikarabelo, go tla iwa le molao wa PAIA.

4.3.6 Go sireletsa Tshedimosetso ya Patlisiso

Motlhankedi wa Tshedimosetso wa setlamo sa puso kgotsa sa poraefete o tshwanetse go gana ka direkoto tse di nang le tshedimosetso e e amanang le patlisiso e e tla dirwang ke setlamo sa puso kgotsa sa poraefete se e kopiwang mo go sone kgotsa ke motho wa boraro. Go gana ka tshedimosetso gono go dirwa fa go senolwa ga rekoto go ka senola patlisiso ya motho wa boraro kgotsa ya setlamo sa puso kgotsa sa poraefete, ya motho ka bongwe kgotsa ya setheo se se dirang patlisiso, kgotsa fa go ka baya kang e go dirwang patlisiso ka yone mo boemong jo bo masisi (*leba dikarolo 43 le 69 tsa PAIA*).

4.3.7 Tshedimosetso e go ka nnang ga ganwa ka yone

Ditlhophha tse di latelang tsa tshedimosetso di amana le tshedimosetso e Motlhankedi wa Tshedimosetso a ka nnang a gana ka yone, fa fela ba ka netefatsa gore tshedimosetso e e batliwang e wela mo ditlhophheng tse di latelang le gore go senolwa ga yone ga ama setšhaba (*go bona tshedimosetso go ya pele ka tshedimosetso e e amang setšhaba leba karolo 4.4 fa tlase*).

4.3.7.1 Go Femelwa ga Aforikaborwa, tshireletsego le dikamano le dinaga di sele

Karolo 41 ya PAIA e batla gore motlhankedi wa tshedimosetso a sekaseke go bona gore a kopo ya go newa tshedimosetso go amana le tshedimosetso ka ga tshireletsego ya Aforikaborwa. Motlhankedi wa tshedimosetso a ka nna a gana kopo fa a ka kgona go supa gore e tla tsenya tshireletsego ya Aforikaborwa mo kotsing fa a ka e senola.

4.3.7.2 Boemo jwa Aforikaborwa jwa Ikonomi, jwa ditšhelete le tsa kgwebo

Karolo 42 ya PAIA e batla gore go sirelediwe tshedimosetso ya setlamo sa puso fa e le gore go senolwa ga yone go tla nna kotsi mo boemong jwa ikonomi le jwa ditšhelete jwa Repaboliki. Lebaka leno la go gana le dirwa go ya ka maemo, mo go rayang gore Motlhankedi wa Tshedimosetso o tla tshwanelwa ke go akanyetsa ntlha ya gore ditlamo tsa puso di neilwe boikarabelo ke Molaotheo wa Aforikaborwa gore di sikare maikarabelo malebana le setšhaba, le gore e tla nna ka fa tlase ga maemo a a rileng fela a go tla ganwang ka tshedimosetso mo go one. Mo godimo ga moo, Motlhankedi wa Tshedimosetso o tla tshwanelwa ke go supa gore go senola tshedimosetso e e kopilweng go tla bakela boemo jwa ditšhelete le jwa ikonomi ya Aforikaborwa mathata.

4.3.7.3 Go dira ga ditlamo tsa puso

Karolo 44 ya PAIA e naya Batlhankedi ba Tshedimosetso kgono ya go gana go ntsha rekoto fa e le gore e tla kgoreletsa go dira ga setlamo sa puso. Karolo 44 e kgolo, dingwe tsa direkoto tse di kwadilweng ka fa tlase ga yone di akaretsa:

- » Ditshwetso tse di dirilweng mo dikopanong;
- » Direkoto tse di nang le kgakololo kgotsa maikutlo;
- » Direkoto tse di amanang le dikgakololano le ditlamo tse dingwe;
- » Direkoto tse di amanang le go tlhamiwa ga dipholisi kgotsa ditshitshinyo.

4.3.7.4 “Fa dikopo tsa tshedimose tso e le tsa go tshameka kgotsa tse di dirwang ka kgalefo, kgotsa tse di akaretsang go faposa ditsompelo go sa tlhokege di tla ganwa.”

Motlhankedi wa Tshedimose tso a ka nna a gana ka tshedimose tso fa a akanya gore go baakanya dikopo tseo go tla ja nako e ntsi go sa tlhokege le gore go tla baka tshenyo ya ditsompelo. Mo godimo ga moo, Motlhankedi wa Tshedimose tso a ka nna a gana ka tshedimose tso fa kopo e lejwa e sena mosola ope kgotsa fa mokopatshedimose tso a e diretse fela go galefisa ba bangwe.

4.4 Go Ama Setšhaba go Phimola Mabaka Otlhe

Tshireletse go yotlhe e e newang tshedimose tso jaaka e tlhalosiwa fa godimo ga e tlhole e dira fa go gololwa ga tshedimose tso go ama setšhaba. Ka tsela eno teko ya go ama ga yone setšhaba e phimola mabaka a mangwe otlhe a go gana ka tshedimose tso.

Teko e e latelang e tshwanetse go dirisiwa ke Motlhankedi wa Tshedimose tso kgotsa ke setlamo sa puso kgotsa sa poraefete pele a gana ka tshedimose tso e e welang ka fa tlase ga ditlhopha tsa tshedimose tso e e sa senolweng e e mo lenaaneng le le fa tlase. Fa maemo ano a fitlhelwa, tshedimose tso e tshwanetse go senolwa ka ntsha ya mabaka a go bo e ama setšhaba.

A tshedimose tso e bontsha go tlola molao ka tsela e e masisi.

KGOTSA

Adirekoto tse di kopiwang di na le tshedimose tso e e amanang le kotsi e e masisi e e gomagomelang tshireletse go ya setšhaba kgotsa ya tikologo?

LE GORE

A go ama setšhaba ga tshedimose tso fa e senolwa go feta kgobalo e e ka nnang gone.

KAROLO 5

Ditshupetso tse di botlhokwa le tshedimosetso e mosola

Karolo eno e akaretsa:

5.1 Lenaane la ditshupetso tsa botlhokwa tse di dirisediwang go kwalwa Kaelo ya PAIA, go akaretsa le molao

5.2 Lenaanela la metswedi e mengwe e e botlhokwa ya tshedimosetso ya PAIA

5.1 Ditshupetso tsa botlhokwa

MOTSWEDI WA TSHEDIMOSETSO	MOKWADI
Molao wa Thotloetso ya go Newa Tshedimose tso wa bo 2 wa ka 2000	Molao
Molao wa Tshireletso ya Tshedimose tso ya Poraefete wa bo 4 wa ka 2013	Molao
Go tlhalosiwa ga PAIA (go ka bonwa mo atereseng ya www.saha.org.za)	SAHA
Kobotlo ya Didirisiwa ya PAIA (e ka bonwa mo atereseng ya www.saha.org.za)	SAHA
Kaelo ya Tsela ya go Dirisa Moalo wa Thotloetso ya go Newa Tshedimose tso wa bo 2 wa ka 2000 (e ka bonwa mo atereseng ya www.sahrc.org.za)	SAHRC
Sedirisiwa ka Kaelo sa Baagi sa PAIA (se ka bonwa mo atereseng ya www.sahrc.org.za)	SAHRC
Mmanuale wa PAIA wa Badiri b aba Dirang ka fa Pele (o ka bonwa mo atereseng ya www.sahrc.org.za)	SAHRC

5.2 Melawana ya PAIA

KITSISO YA PUSO	LETLHA	SETLHOGO LE TLHALOSO
Kitsiso ya Puso: No. R. 1244	22 Lwetse 2003	Tlhabololo e e amanang le go bonwa ga dimmanuale tsa PAIA tsa ditlamo tsa puso le tsa poraefete.
Kitsiso ya Puso: No. R. 187	15 Tlhakole 2002	Tlhabololo ya PAIA malebana le Kaelo ya Karolo 10 le go bonwa ga dimmanuale tsa PAIA.
Kitsiso ya Puso: No. R. 233	9 Mopitlwe 2001	Molawana ono o amana le tuediso e e duelelwang go newa direkoto tsa ditlamo tsa puso le tsa poraefete.
Kitsiso ya Puso No. R. 466	1 Seetebosigo 2007	Go akaretsa le diforomo tse Batlhankedi ba Tshedimose tso ba tshwanetseng go di dirisa fa ba phasalatsa go ithaopela go senola dikitsiso tsa tshedimose tso go ya ka dikarolo 15 le 52 tsa PAIA.

5.3 Ditlhabololo tsa PAIA

KITSISO YA PUSO	LETLHA	SETLHOGO LE TLHALOSO
Kitsiso ya Puso No. 428	31 Mopitlwe 2004	Tlhabololo ya karolo 92(4) ya PAIA e e lhalosang Ditlolomolao le Dikotlhao tsa batho ba ka boomo le ka tsela e e sa siamang ba kgoreletseng kopo ya mokopatshedimosetso ya go bona tshedimosetso, ka sekai ka go senya direkoto.
Kitsiso ya Puso No. 96	15 Ferikgong 2003	Tlhabololo ya PAIA ya go tlamela ka katiso ya batlhankede ba ba okamelang kwa Dikgotlatshekelong tsa Mmagiseterata'' go utlwa ka dikgang tsa PAIA.
Kitsiso ya Puso No. R. 187	15 Tlhakole 2002	Tlhabololo ya PAIA malebana le Kaelo eno ya Karolo 10 le go bonwa ga dimmanuale tsa PAIA.

5.4 Ditlhabololo tsa Melawana ya PAIA

KITSISO YA PUSO	LETLHA	SETLHOGO
Kitsiso ya Puso: No. 1263	11 Moranang 2003	Kitsiso e e amanang le go bonwa ga dimmanuale tsa PAIA tsa ditlamo tsa poraefete.

5.5 Metswedi e mengwe ya tshedimosetso ya e e mosola ya PAIA

- 1) Go dirisetsa PAIA go Buelela Ditshwanelo tsa Tlamelo ka Matlo, SAHA (e ka bonwa mo atereseng ya www.saha.org).
- 2) Go Fitlhelela Tshedimosetso mo Boemong jwa Baagi ba Gaeno, SAHA (e ka bonwa mo atereseng ya www.saha.org).
- 3) Go Fitlhelela tshedimosetso mo Setheong sa LGBTI, SAHA (e ka bonwa mo atereseng ya www.saha.org).

SESOTHO

**TATAISO YA KA MOO O KA SEBEDISANG MOLAO WA KGOHALETSO YA PHIHLELLO YA LESEDI
WA BO 2 WA 2000**